

De kunst om niet verstaan te worden¹ (2)

Marskramers

Tot ongeveer 1900 spraken de zwervende kooplieden vaak de z.g. kramertalen. Marskramers kennen een lange geschiedenis. Al sinds de middeleeuwen zijn deze reizende handelaren bekend. Ze vervoerden hun ongeregelde handelswaar in een mars ('hij heeft heel wat in zijn mars') op de rug. Vaak verkochten ze band of garen ook scharen en messen of 'gezondheidsdrankjes'. Verder bezems, gesponnen wol, schoenpoets en lucifers. 'Mars' herkennen we ook in het Franse woord *mercier*, nu ook een familienaam. Het woord komt van het Latijnse *merx* en betekent handelswaar. Omdat de kramers tot de onderste lagen van de zwervers behoorden, is het begrijpelijk dat de kern van hun woordenschat tot het Bargoens behoorde. Op de kruispunten van handelswegen ontmoetten ze andere kramers die een eigen handelstaal spraken zoals het 'Humpisch' van de Tuete uit Mettingen. Zo'n kramertaal is ook het *Henese Fleck*, ook wel *Krämerlatein* genoemd. Dat werd gesproken door mandenmakers in Breyell ten oosten van Venlo.

Toen die Kramers geleidelijk aan een vaste woonplaats vonden bijvoorbeeld in de Groenstraat in Ubach over Worms, vulden ze hun taal aan met het dialect van die plaats. Het Groenstraatsbargoens is uitvoerig vastgelegd in een boekje van Jo Vek dat hij samenstelde met behulp van de "Bargoensjkloeb Ut Keieskwieëste".²

Dit Bargoens kende rond 1870 een zekere bloei als taal van de Groenstraatse hoarsjnieërs (haarsnijders) die in de Duitse Eifel en in België menig 'fietje' of 'gruus'(meisje of vrouw) van haar 'reespele' (haar) ontdeden. Dat haar ging naar de

1 Deze blogs zijn een bewerking van een artikel in het blad *Veldeke* uit 1974.

2 *Tieske en Niske, Ing gesjichte uever d'r aldaag van de Grunsjtroater lûj um 1860 erum, ing geschichte geboare binne d'r bargoensj-kloeb 'ut Keieskwieëste' mit e pitsjeugske nao d'r kwieëst van de rögelsnoeëke. Opgesjreëve durch d'r Jo Vek zoe-wie 'm d'r monk gewase is.., Z.p, 2002*

haarkunstenaars en pruikenmakers van de grote steden in Duitsland en België. Aanleiding tot het optekenen van deze taal was het verschijnen van een bewoner van de Groenstraat voor de rechter-van-instructie in Maastricht. Deze rechter, mr. Gadiot maakte de neerlandicus dr. Endepols (die van het woordenboek) hierop opmerkzaam. Samen besloten ze een onderzoek in te stellen. Ze kregen veel hulp van het hoofd der school in Waubach de heer Wijnen.

Veehandelaren

Een voorbeeld van een geheime vaktaal is het *Lôsche Nekôdesch*, een geheimtaal voor veehandelaren die met het Bargoens een aantal woorden gemeen heeft. Groot is de invloed van het Jiddisch: 96% van de woorden zijn van joodse oorsprong. In het Bargoens is dat slechts 12 %.

Het *Lôsche Nekôdesch* omvat ook een getallensysteem. De getallen een tot en met tien: olf, beis, kimmel, dollard, hei, woof, zoijen, ges, tes, joed. Het *Lôsche Nekôdesch* werd in 1922 opgetekend uit de mond van een paardenhandelaar, de heer Janssen, uit Houthem-St.-Gerlach. Deze Jansen vertelde dat hij verstaanbaar was voor een aantal ingewijden op de markten van Leeuwarden, Zwolle, Utrecht, Leiden, Rotterdam, Gorkum, Sittard, Beek, Gulpen en Maastricht. Verder in St.-Truiden en Hasselt, Keulen en in Linnich, oostelijk van Sittard. Hij kon zo met bevriende collega's over de prijs en kwaliteit overleggen.

Veel woorden zijn geleidelijk opgegaan in diverse jargons en vaktalen enerzijds; in sterke taal en ruig dialect anderzijds. De periode van het Bargoens als geheimtaal behoort voorgoed tot het verleden hoewel de kunst om niet voor iedereen verstaan te worden voor velen begeerlijk zal blijven.

René Corten

Houthem-St.-Gerlach, oktober 2016

